

GERRIT TEULE

Ethiek, schoonheid en eonen

*De evolutie
als ethisch kompas
voor een
verwarde wereld*

UITGEVERIJ ANKH-HERMES BV – DEVENTER

CIP-gegevens

ISBN: 978 90 202 04247

NUR: 910 / 720

Trefwoord: ethiek / bewustzijnevolutie

© 2010 Uitgeverij Ankh-Hermes bv, Deventer

Uit deze uitgave mag uitsluitend iets verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, opnamen, of op welke andere wijze ook, hetzij chemisch, elektronisch of mechanisch, na voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Any part of this book may only be reproduced, stored in a retrieval system and/or transmitted in any form, by print, photoprint, microfilm, recording, or other means, chemical, electronic or mechanical, with the written permission of the publisher.

Inhoud

Verantwoording 11

Inleiding 15

De verwarring 15

Schoonheid en ethiek als schering en inslag 16

Eonen 17

Het weefsel van ethiek en schoonheid 18

Een nieuwe levensrichting 19

Eigenschappen van psychomaterie 20

Een ethiek, op wiskunde gebaseerd 21

God als startpunt? 22

Natuur als startpunt 23

Actieve metaforen 24

Ethiek voor een nieuwe tijd 25

Deel I: Ethiek, evolutie en eonen 29

HOOFDSTUK 1 Domme hersencellen en ethiek 31

Vreemde visies 31

Rationeel schuim 32

Vrije beslissingen? 33

Emergente verschijnselen en epifenomenen 34

Doelloosheid en onverschilligheid 34

Is er tegenwoordig nog wel plaats voor ethiek? 35

Exhibitionistische zelfverrijking 36

Contingentie 36

Ethische problemen 37

HOOFDSTUK 2 Wat Spinoza niet kon weten 39

Kan het bewustzijn neuronen beïnvloeden? 39

Eonenhypothese en eonisme 41

Een kwantummechanica van de geest 42

Kernen van atomen 43

Eonische eigenschappen 44

Fysische en psychische eigenschappen van eonen 46
Het ontstaan van psychomaterie 48
Binnenkant van elektronen 48
Dode stof bestaat niet 50
De eonische oerknal 50
Het biovriendelijke heelal 52
Fotonen en communicatie 52
Ordering binnen een membraan 53
Vormgevende informatie 54
Het Zelf-eon, mijn ziel 55
Elke entiteit heeft een zelf-eon 57
Ik gebruik mijn hersenen 57
Het eeuwige Zelf-eon 58
Basale eigenschappen van psychomaterie 58
Enkele stellingen om verder mee te werken 59

HOOFDSTUK 3

Ethisch relevante aspecten uit de eonische theorie 60
Creativiteit en vrijheid 60
Fysicalisme en parallisme 61
Cascade van hersenprocessen 65
Eonische eerste beweging 66
Enkele stellingen om verder mee te werken 67
Tussenbalans 67

Deel II: Schoonheid en richting 71

HOOFDSTUK 4

Het eonische gevoel voor schoonheid 73
Schoonheid van het weefsel 73
Doelmatigheid en harmonie 74
Fouten onthouden 74
Kansen benutten 75
Nut kijkt niet vooruit 75
Morfo-genetisch veld en eonische matrix 76
Geen plan, wel een wil 76
De eonische evolutie 77
Schoonheid en evolutie 78
Richtinggevend schoonheidsgevoel 78
Van schoonheid naar esthetica 79
Zelfcreatie (autopoiese) 80
Versnelling met technische hulpmiddelen 81
Het kompas van de evolutie 81
Zelfbewustzijn en planning 82

Herkennen 82
Is wiskunde ook eonisch van aard? 83
Enkele stellingen om verder mee te werken 84

HOOFDSTUK 5 Gelijkvormigheid op elke schaal 85
 Gelijkvormigheid 85
 De chaostheorie 85
 Fractals en computers 86
 Grote afhankelijkheid van beginfactoren 88
 Impliciete orde 89
 Snelheid en waarneming 89
 Fractale gelijkvormigheid op elke schaal 90
 Eonische structuren 91
 Opschaling van waarden 92
 Enkele stellingen om verder mee te werken 92

HOOFDSTUK 6 Eonische bewustzijns-evolutie als ethisch beginsel 93
 Weten, geloven en doen 93
 ‘Eeuwige’ natuurwetten en ‘eeuwige’ ethiek 94
 Evoluerende natuurwetten 94
 Evoluerende natuurconstanten 95
 Alles beweegt 96
 Uitgangspunten/criteria voor een goede ethiek 97
 Goede acties 100
 Samenvatting in vier actiecriteria 101
 Al het voortreffelijke is zeldzaam 103

Deel III: Ethische thema's 105

HOOFDSTUK 7 Afhankelijkheid en samenwerking 110
 Dieren en eonen 113

HOOFDSTUK 8 Angst en hoop 115
 Duurzaamheid en overbevolking 116
 Antwoorden uit de politiek? 118
 Het eonische denkperspectief 119
 Een doemscenario, 2012? 121
 Bewustzijnsontwikkeling als menselijke taak 123
 Samengevat 125

HOOFDSTUK 9 Atheïsme en eonisme 127

HOOFDSTUK 10 Begeerte en wil 131

HOOFDSTUK 11 Bewijs en twijfel 134

HOOFDSTUK 12 Bewustwording en chaotische systemen 138

	Het klimaat als een chaotisch systeem 139
	De financiële wereld als een chaotisch systeem 140
HOOFDSTUK 13	Darwinisme en ethiek 144
	Natuurlijke selectie 146
	Toeval en natuurlijke selectie samen 148
	Een andere visie 149
	De geestelijke aandrijfkracht achter de evolutie 152
HOOFDSTUK 14	Dood en reïncarnatie 154
HOOFDSTUK 15	Evolutiedoel en onderwijs 157
	Het evolutiedoel evolueert zelf ook 158
	Eerst nog maar wat verder evolueren? 160
	Mondiale barrières 163
HOOFDSTUK 16	Euthanasie en onvergankelijkheid 166
	Wat neemt een eon mee naar een volgend leven? 169
HOOFDSTUK 17	Goederen en geld 172
HOOFDSTUK 18	Kwantummechanica en ethiek 178
	Superpositie en verstrengeling 178
	Waarschijnlijkheid en onzekerheid 178
	Onzekerheid en creativiteit 179
	Waarschijnlijkheidsgolven en superpositie 179
	Waarneming creëert deeltje 181
	Verstrengeling en waarneming 181
	De natuur weet het zelf ook niet 183
	Sneller dan het licht? 183
	Het compleetheidsprincipe 184
	Zwermen en velden 185
	Eonen en de wil om tot bewustzijn te komen 186
HOOFDSTUK 19	Privacy en veiligheid 187
HOOFDSTUK 20	Wereldeconomie en ethiek 192
	Verklaring van Tilburg 192
	Ecologische voetafdruk 194
	Fair & Green Deal 196

Bijlage 1 Een interview met Jean E. Charon in 1989 199

Noten 209
Literatuur 211
Over de auteur 213
Verantwoording van de illustraties 215
Register 217

Voor mijn vader, Reinard Teule (1909-1975),
muzikleraar, koordirigent en organist,
die mij zijn exemplaar van een boek¹ over Spinoza naliet,
met zijn aandachtsstrepen in de kantlijn.

Verantwoording

Dit boek over ethiek en schoonheid is gebaseerd op de overwegingen in mijn boeken *Chaos en Liefde*, *De elektromagnetische mens*, *Spetters uit de oerknal* en *Wat Darwin niet kon weten* (zie de Literatuur achter in dit boek). Daarin ontwikkelde ik het verhaal van het eerste begin en de evolutie van geest en bewustzijn volgens het denkmodel van de *eonenhypothese*, een natuurkundige en relativistische hypothese die is gebaseerd op de *complexe relativiteitstheorie* van de Franse fysicus en informaticus Jean E. Charon (gepubliceerd in 1977). Het is ook gebaseerd op de gedachten van de rooms-katholieke priester en paleontoloog Pierre Teilhard de Chardin (gepubliceerd na zijn dood in 1955) in zijn boek *Het verschijnsel mens*. Voorlopers van deze gedachten vinden we onder anderen bij Bergson, De Lamarck, Spinoza en Plato. Een samenvatting van dit denkmodel, maar nu toegespitst op het onderwerp ethiek, vindt u in het eerste deel.

In het eerste deel hergebruik en bewerk ik enkele hoofdstukken die ik in minder uitgewerkte en toegespitste vorm ook in de bovengenoemde boeken heb gepubliceerd, in het bijzonder uit *Wat Darwin niet kon weten*. Deze hoofdstukken heb ik opnieuw bewerkt en aangevuld in de richting van een samenhangende gedachte over praktische ethische vragen. Ik ben, om mij heen kijkend, namelijk van mening dat deze tijd wel een flinke 'ethische injectie' kan gebruiken en ik wil daar graag mijn steentje aan bijdragen, hoe bescheiden dat ook moge zijn. Deze vraag verwijst naar ethisch handelen en het is mij vooral te doen om een praktische ethiek voor deze nieuwe eeuw, gebaseerd op enkele nieuwe metafysische en filosofische inzichten, maar vooral ook teruggrijpend op zeer oude waarden van schoonheid en goedheid.

In dit boek beschrijf ik een normatieve ethiek. In een normatieve ethiek

zoekt men naar een verdedigbaar en rationeel samenhangend geheel van normen en beginselen, waaruit een lijn van zedelijke oordelen en beslissingen kan worden beredeneerd. In de woorden van J. de Graaf: 'Normatieve ethiek zoekt naar een rationeel verdedigbaar, niet te ingewikkeld, niet te vaag, samenhangend geheel van normen of beginselen, dat lijn brengt in zedelijk oordelen en beslissingen.' Het samenhangende geheel baseer ik op de eonische visie, zoals ik die in het boek *Wat Darwin niet kon weten* al eerder naar voren bracht. Dat houdt in dat we de natuurkundige en filosofische principes van deze gedachten eerst beschrijven en vervolgens omwerken tot ethische richtlijnen, op basis waarvan er besluiten genomen kunnen worden. De richtlijnen worden dus niet verkregen vanuit een hogere macht zoals een godheid of een aardse grootmacht. Ze zijn afleidbaar vanuit de psychomaterie, zoals de eonenhypothese stelt, en ze zijn onderhevig aan een lange evolutie.

Door de keuze van Baruch de Spinoza (Amsterdam 1632 – 's-Gravenhage 1677) als referentiepunt, of zo u wilt wrijfpaal of springplank, wordt het wel duidelijk hoe hoog de lat ligt. Schrijvend over ethiek kun je niet aankomen met een *feel good*-boekje over het eten met mes en vork en netjes met twee woorden spreken. Het moet hoe dan ook een doorwrocht werk zijn, naar beste weten en kunnen. Spinoza beschreef de ethiek 'in meetkundige trant', compleet met axioma's, stellingen en bewijzen. Hier beschrijf ik ethische beginselen in een 'natuurkundige trant', dat wil zeggen, uitgaande van natuurkundige en evolutionaire principes, waarvan de meeste algemeen zijn geaccepteerd door de fysica van vandaag en andere zich nog bevinden in een hypothetisch stadium.

Misschien grijp ik daarmee alweer boven mijn macht, net zoals ik deed in

mijn vorige boeken, maar mijn ervaring is dat deze boeken eigenlijk zichzelf schreven met mij als geduldige notulist. Elke zin lokte de andere uit, als een ketting van creativiteit. Al redigerend komen er steeds weer nieuwe zaken bij en komen de onderliggende lijnen duidelijker naar het oppervlak. Dat geldt met name voor de geestelijke onderstroom van de evolutie, die door veel moderne materialistisch en mechanistisch denkende wetenschappers over het hoofd wordt gezien of soms zelfs fanatiek wordt ontkend. Misschien werkt het nu ook weer zo. Het is aan de lezer om te constateren of deze opzet inderdaad gelukt is.

Spinoza woonde en werkte in 's-Gravenhage, dezelfde stad waar ik ook woon. Daar stierf hij en zijn huis staat er nog. Af en toe fiets ik nog voor zijn huis langs, bij wijze van groet. Nu is het 'den Haag' geworden, met een centrum van kantoortorens, de oude Binnenhof en een hagelwit stadhuis. Torenkranen zwaaien heen en weer om onderdelen voor de gigantische nieuwbouw naar boven te hijsen. Ik stel mij voor dat zijn ziel nog steeds in de stad rondwaart, af en toe verbijsterd vanwege de drukte en de bouwactiviteiten, en dat hij regelmatig bij mij aanwipt om scherpzinnige vragen te stellen. Sinds zijn dood heeft hij namelijk goed opgelet. De vragen die 'hij' via mijn fantasie in de inleiding van dit boek in de cursieve stukjes stelt, zijn bedoeld als een eerbetoon aan hem. Na het eerste hoofdstuk laat ik hem gaandeweg veranderen in mijn alter ego, zodat het eerste deel van dit boek de stijl van een vraag-antwoordspel krijgt.

In mijn boek *Wat Darwin niet kon weten* concentreerde ik mij op de simpele vraag over de evolutie van geest en bewustzijn: hoe werkt het?, of iets bescheidener: hoe zou het kunnen werken? Daarbij ging het dus om techniek en biologie. In dit boek gaat het om de basale vraag: wat moeten we doen en hoe herkennen we het goede? Gaandeweg mondt het verhaal uit in een ethisch/economische beschouwing, waarbij het vooral gaat om de grote vragen van overconsumptie en overbevolking, en alle daaraan gerelateerde gevolgen. Het gaat mij dus niet om het opzetten van een wetenschappelijke ethiek, maar om begrip en een oplossing voor de huidige wereldproblemen, voor zover ik daar een klein steentje aan kan bijdragen.

Bij het schrijven van dit boek ben ik met raad en daad bijgestaan door mijn meelezers Jim van der Heijden, Henk Hogeboom van Buggenum, Paul Revis, Peter Tillemans en Ruud van Wees. Dank daarvoor. Deze dank geldt ook de Teilhard de Chardin Werkgroep in Leiden, waarvan de leden mij steeds moreel steunden.

G.T.

Inleiding

*‘Als de wereld nog een ontelbaar aantal jaren bestaat,
dan zal de universele godsdienst een gelouterd spinozisme zijn.’*

G.C. Lichtenberg

De verwarring

Baruch de Spinoza: *In je voorwoord maakte je de opmerking dat deze wereld wel weer een flinke ‘ethische injectie’ zou kunnen gebruiken. Maar was mijn Ethica dan nog niet scherpzinnig genoeg? Was dat geen afdoende injectie van de geest?*

GT: Kennelijk niet. Onze tegenwoordige wereld lijkt mij nogal in de war; we hebben onze zaken helemaal niet zo goed voor elkaar als het lijkt. Dat is te merken aan de vele wereldwijde problemen die zich in onze tijd opstapelen en die elkaar versterken. Ze schreeuwen als het ware om een oplossing. In de allereerste plaats is er het probleem van de overbevolking, dat aan alle andere problemen ten grondslag ligt en dat al deze problemen op de spits drijft. In uw tijd woonde er op aarde minder dan een miljard mensen. Nu zijn het er al 6,5 miljard. Daaraan gerelateerd kennen we de problemen van de afnemende beschikbaarheid van grondstoffen, de toenemende vervuiling, de niet-afnemende honger bij steeds grotere bevolkingsgroepen, de ongebreideld stijgende behoefte aan energie, de opwarming van de atmosfeer door overmatige productie van koolstofdioxide bij verbranding van ‘oud zonlicht’ (olie, kolen, enz.), de voortdurend toenemende wapenindustrie en het daaraan gerelateerde geweld (want wapens worden verkocht en gebruikt), de toenemende zelfmoordaanslagen door religieuze fanatici. De ruimte op deze aarde is zo beperkt voor het groeiende aantal mensen, dat het vechten om het eigen aandeel en het eigen plekje wereldwijd alleen maar zal toenemen, tenzij wij manieren vinden om dicht op elkaar gepakt toch in vrede te leven.

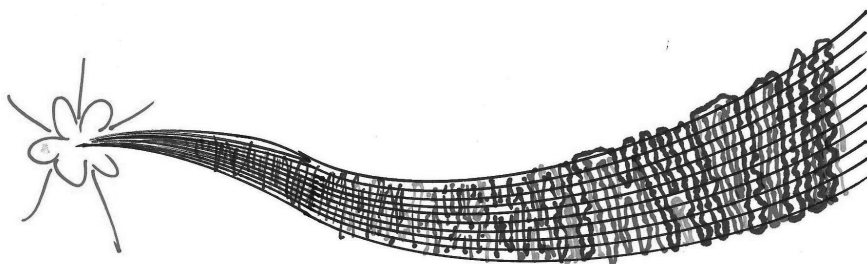
In feite zijn al deze problemen ethische problemen, want bij elke oplossing gaat het om rechtvaardigheid van verdeling en er is steeds minder te verdelen onder een sterk toenemend aantal mensen. De mondiale ecologische voetafdruk van de mensheid is nu al veel groter dan onze aarde duurzaam kan leveren (de biocapaciteit: vernieuwbare hulpbronnen). De niet-vernieuwbare materiële hulpbronnen raken eenvoudig op. We teren dus in, door de groeiende bevolking en toenemende voetafdruk per aardling. De strijd om de hulpbronnen leidt bij de huidige ongelijke machtsverhoudingen tot een groeiende kloof tussen steenrijk en straatarm, tussen weldoerend en broodmager, tussen ruim wonend en dicht op elkaar gepakt, tussen een kapitaal huis met zwembad en een stukje golfplaat op stokjes. Een oplossing voor al deze problemen is uiteraard niet eenvoudig en vergt decennia achtereen van gerichte inspanning. Het vergt zelfs integrale planning op wereldschaal. Meestal proberen we deze moeilijkheden afzonderlijk te beschouwen, maar alle bovengenoemde problemen worden verergerd en samengebald door de overbevolking. De uiteindelijke oplossing is daarom vermindering van de bevolking en vermindering van de consumptie in het welvarende deel van de wereld, en een ingrijpende en blijvende vermindering van de welvaartsverwachtingen, vooral in de westerse wereld. Tegelijk worden in een democratische maatschappij politici voor een bepaalde periode gekozen, vaak vier jaar, waardoor hun werkzame actieradius beperkt wordt tot deze korte periode of minder. Het is dus de vraag of de huidige politieke machten in staat zijn en de wil c.q. de morele moed kunnen opbrengen om deze wereldproblemen op lange termijn op waarde te schatten en op te lossen.

De moderne mens in zijn huidige westerse vorm is niet een duurzame soort. De vraag is daarom, of er in de evolutie van het leven, op een veel langere termijn dus, richtsnoeren te vinden zijn die leiden tot meer continuïteit en duurzaamheid. Met andere woorden, kunnen we in de evolutie van de natuur en van het bewustzijn een duurzaam ethisch kompas vinden?

Schoonheid en ethiek als schering en inslag

Mijn hemel, dat zag er in mijn tijd toch wat eenvoudiger uit. Maar laat ik bij het begin beginnen. Uit de titel van dit boek kunnen we opmaken dat volgens jou schoonheid en ethiek veel met elkaar te maken hebben. Wat dat betreft ben je een goede leerling van mij. Schuilt daar ook nog een nieuwere gedachte achter?

In dit boek ga ik er inderdaad van uit dat schoonheid en ethiek zeer nauw met elkaar verweven zijn en dat er een betekenisvolle wisselwerking tussen beide bestaat. Verderop zullen we zien hoe het gevoel voor schoonheid vanuit de diepten van de evolutie tot ons komt. In de metafoor van een weefsel ga ik ervan uit dat het gevoel voor schoonheid vertegenwoordigd wordt door de scherpingdraden, die vanuit de eerste fasen van de evolutie tot ons komen en dat de ethiek de inslagdraad is, die in het hier en nu een antwoord geeft op de praktische vraag: wat moeten we doen? Samen vormen zij het weefsel van alledag en van alle tijden. De lengte van de scherpingdraden suggereert dat het inslaan van draden ook al gebeurde vanaf de diepste diepten van de evolutie.

Ethiek heeft dan ook een lange evolutionaire geschiedenis, die volgens de eonische gedachte onnoemelijk veel ouder is dan de mensheid, en dat geldt volgens de in dit boek beschreven hypothese ook voor het gevoel voor schoonheid. Ik heb het hier dus over een ethiek die vanuit de diepste diepten van de natuur tot ons komt, en dat is het hoofdonderwerp van dit boek. Deze geschiedenis reikt veel verder terug dan het bestaan van deze woorden. Al met al wijst dat op het bestaan van een ‘natuurlijke of evolutionaire ethiek’, die niet zozeer samenhangt met de mens, maar vooral met de bewustzijns-evolutie, waar de mens nu op deze aarde de fakkeldrager van is en die ook onnoemelijk veel ouder is dan de menselijke cultuur. Daar probeer ik in dit boek de hand op te leggen. Uiteindelijk gaat het daarbij maar om één simpele vraag, te beantwoorden vanuit de evolutie van alles wat leeft en groeit: wat is goed?

Eonen

Ik sta met mijn oren te klapperen! Het woord ‘eonen’ in de titel is voor mij een onbekend woord. Kun je daar eerst even iets over zeggen? Dan begrijp ik ten minste enigszins wat

er op de cover staat en waar dit boek over gaat. Dat is altijd goed om mee te beginnen.

Het woord ‘eon’ (onzijdig, meervoud ‘eonen’) heeft verschillende betekenissen. Volgens Van Dale’s woordenboek is het de ‘langste tijdseenheid in de geschiedenis van de aarde volgens de ontwikkeling van het leven’. Het stamt af van ‘aeon’ en dat betekent levenstijd, leven, eeuwigheid, eeuw. Het oorspronkelijke Griekse woord *aion* betekent ‘segment van de tijd’. Enerzijds staat de term ‘eon’ voor de immens lange tijdsduur die nodig is geweest om de evolutie van het leven en van alles wat vorm heeft te laten gebeuren. Anderzijds is ‘eon’ ook de naam die de Franse fysicus Jean E. Charon gaf aan elementaire deeltjes, onvergankelijk en drager van de geest. In de gangbare natuurkunde kennen we het eon als het elektron, met alle fysische eigenschappen van dien.

Deze gedachte leidt bij verdere uitwerking tot een vorm van ‘kwantumpsychologie’ en ‘geestkwantums’, of zelfs een ‘kwantummechanica van de geest’. Ook de geest blijkt volgens deze hypothese namelijk te bestaan uit discrete ‘deeltjes’, ongeveer net als de lichtdeeltjes, de fotonen, zoals de fysicus Max Planck ze omstreeks 1900 zag en waar sindsdien de kwantummechanica haar bestaan aan dankt. Eonen, elektronen en fotonen hebben alles met elkaar te maken, want deze deeltjes ontmoeten elkaar in de theorie van het elektromagnetisme, de Quantum Electro Dynamics (QED), geformuleerd in de dertiger jaren van de vorige eeuw. QED is de beproefde en gelauwerde theorie van alles wat elektromagnetisch is en onze huidige maatschappij werkt in hoge mate elektromagnetisch.

Charon publiceerde in 1977 zijn natuurkundige theorie, de complexe relativiteitstheorie, en de daarop gebaseerde eonenhypothese, waarin lichtdeeltjes (fotonen) een hoofdrol spelen als het universele verbindingsmiddel tussen geest en stof. Deze theorie en hypothese vat ik samen in het eerste deel. Voor een uitgebreide beschrijving verwijs ik naar mijn boek *Wat Darwin niet kon weten*.

Het weefsel van ethiek en schoonheid

Daar komen we nog over te spreken, hoop ik? Je slingert met namen en titels alsof het niets is. Maar van weven weet ik wel iets, net als van lenzen slijpen. Tussen schering en inslag bestaat volgens mij trouwens geen oorzakelijk verband, want de schering veroorzaakt de inslag niet en de inslag veroorzaakt de schering evenmin. Hoe omschrijf je hun relatie?

Schering en inslag veroorzaken elkaar niet, maar treden met elkaar op en hebben elkaar nodig, in een vorm van symbiose, om een weefsel te kunnen maken. Dit weefsel als geheel is de geschiedenis en het hier en nu, waarop de patronen van het leven zijn gedrukt. Het goede probeer ik te destilleren uit de evoluerende natuur en dat leidt uiteraard ook meteen tot de omschrijving van het kwaad als de afwezigheid of zelfs de tegenwerking van het goede. Rampen spelen hierin ook een rol, geïnitieerd door toevalligheden in de natuur of door de mens zelf. Met andere woorden, het weefsel lukt niet overal even goed en vertoont op veel plaatsen gebreken of zelfs grote gaten, weeffouten en soms ook moedwillige vernielingen. Maar ondanks de beschadigingen en het feit dat het weefsel op veel plaatsen slechts met fragiele draadjes aan elkaar hangt, is het toch een steeds doorlopend weefsel, vanaf de oerknal tot nu toe. Met de uitdrukking 'het is schering en inslag' bedoelen we dat er veel herhalingen optreden en dat gebeurt ook in de evolutie: veel herhalingen met kleine wijzigingen. De evolutie neemt geen grote stappen, stelde Darwin. Maar dat sloeg op de rustige perioden tussen de hectische evolutiefasen in, want van tijd tot tijd waren er ook de grote wereldrampen, waarbij het leven voor meer dan 90% werd vernietigd. Na zo'n catastrofe moest de evolutie weer bijna van voren af aan beginnen.

Een nieuwe levensrichting

Over die evolutie wil ik het nog graag met je hebben, want dat zag ik bij mijn leven helemaal niet zitten. Ik ging ervan uit dat de natuur volmaakt is en dat er dus niets te evolueren viel. Maar eerst even een bescheiden vraagje. Is er na mijn boek Ethica eigenlijk nog wel iets verstandigs te zeggen over ethiek?

Het is bijna onvoorstelbaar om achteraf te bedenken hoe u dit zeer complexe boek heeft bedacht en geschreven, zonder de hulp van de correctie- en editingmogelijkheden van een moderne tekstverwerker op de huiscomputer. Daar kan ik alleen maar met diep respect naar kijken. Het is zeker niet mijn bedoeling om een compleet filosofisch systeem op te bouwen, zoals u dat deed. Ik noem uw naam vooral, omdat u, ook gezien vanuit Charons eonenhypothese, een bijzondere man bent die ik zeer bewonder. U bent voor mij een belangrijke bron van inspiratie bij het schrijven van dit boek. U zocht naar, zoals u het noemde, een *nieuwe levensrichting*. Uw uitgangspunt daarbij was *het bewustzijn van de een-*

heid van de ziel en de hele Natuur. Die eenheid en het aanwijzen van een nieuwe levensrichting komt ook logisch voort uit de natuurkunde van de eonenhypothese. Dat vindt zijn neerslag in nieuwe begrippen, die ik in dit boek behandel: *psychomaterie* (de materie met haar *drang of wil om tot bewustzijn te komen*) en het *Zelf-eon*, de ziel, die communiceert met alle omringende eonen via de vijfdimensionale *eonische matrix*. Kenners zullen gaandeweg merken dat het begrip ‘substantie’, dat u hanteerde, als twee druppels water lijkt op het begrip ‘psychomaterie’ in de eonenhypothese.

De eenheid van de ziel met de natuur en het levende universum komt tegenwoordig ook sterk naar voren in het werk van moderne fysici als David Bohm, Amit Goswami, Fred Alan Wolf, Arthur Young, Nick Herbert en een mysticus als Willigis Jäger. Jean Emile Charon en Pierre Teilhard de Chardin waren daarvan voorlopers, met David Bohm op enige afstand, en uiteraard steunden zij ook weer op een geschiedenis van denkers, zoals Henri Bergson en Jean-Baptiste de Lamarck. Denken is een collectief en evolutionair proces, tegenwoordig.

Eigenschappen van psychomaterie

Ja, ja, jullie zijn wel flink bezig geweest, moet ik zeggen. Een nieuw begrip is dus ‘psychomaterie’, waarmee je kennelijk het product van de intensieve samenwerking tussen geest en stof bedoelt. Ik denk dat ik daar wel iets van begrijp. Zo had ik inderdaad het begrip ‘substantie’ in gedachten. Is dat correct?

Alle psychomaterie (en dat is alle zichtbare en volumineuze materie in dit heelal) heeft volgens de eonenhypothese vier basale eigenschappen: een massa, een lengte, een duur en een drang of wil (namelijk de wil om tot bewustzijn te komen). De eonenhypothese beschrijft de technische mogelijkheden daarvoor tot in de kleinst denkbare details, daarbij voortbouwend op de Quantum Electro Dynamics. QED is de theorie waar al onze moderne elektrische toepassingen op zijn gebaseerd, maar waar ook het hele functioneren van levende cellen, organen en complexe wezens als wijzelf op is gebaseerd. De fysicus Richard Feinman noemde de QED zelfs het ‘kroonjuweel’ van de westerse wetenschap. Dat is dus een mooi en betrouwbaar fundament om op voort te bouwen, want een steviger basis is nauwelijks denkbaar. Een belangrijke conclusie uit deze theorie is, dat wij tot in de diepste kern van ons bestaan elektromagnetische

wezens zijn. Met andere woorden, er bestaat geen enkel fysisch en psychisch proces in ons lichaam, hoe bescheiden ook, dat niet voor de volle honderd procent is gemaakt en wordt onderhouden door een ware oceaan van uiterst subtiele elektromagnetische interacties, acties dus van elektronen en fotonen. Tegelijk zijn dat ook psychische interacties en dit wordt tot in detail beschreven door de eonenhypothese. Eenvoudiger gezegd: de praktische werking van mijn lichaam *en geest* draait helemaal om subtiele elektrische stroompjes, stralinkjes en fotonische communicatie, zowel binnen onze tijdruimte als non-lokaal tussen verschillende tijdruimten.

De eonenhypothese bouwt voort op de relativiteitstheorie van Einstein door het begrip tijdruimte te exploiteren (meerdere tijdruimten, in elkaar verweven) en in een groter verband te brengen: de eonische matrix. Materie verandert daardoor in psychomaterie, aldus Charon. Dode, inerte materie bestaat niet.

Een ethiek, op wiskunde gebaseerd

Ik constateer dat tegenwoordig een basis voor ethiek vaak gezocht wordt in het denken van de huidige moderne mens en niet ergens in een oud en heilig boek. Ik zocht het in de volmaakte God, in de substantie en in de natuur, wat voor mij allemaal hetzelfde is. Is dat nu opeens achterhaald? Of neem je daaruit toch nog iets van mij over?

Laat ik het zo zeggen. Ik gebruik uw werk als een wrijfsteen en startblok. Ik ga ervan uit dat de ethiek ons niet kant en klaar aangereikt wordt door een transcendent wezen of zelfs een Opperwezen, zoals in de Bijbel gesuggereerd wordt door het verhaal van Mozes. Deze mythische figuur droeg de Wet Gods, de tien geboden, door Zijn Heilige Vinger gebeiteld in plakken steen, van de berg af en gooide de stenen vervolgens uit pure woede kapot bij het zien van het gouden kalf. Daarom moest hij nog een keer die berg op. Sindsdien zijn de tien geboden een basis voor ethiek in de westerse samenleving geweest, zoals u bekend is. U wilde echter iets heel anders: een systeem dat gelijkenis vertoont met de wiskunde van uw tijd. U ontwierp een stelsel van heldere axioma's, waaruit op een logische manier de ethische leefregels zouden voortvloeien. Iedereen met een koel en helder verstand, zo was uw gedachte, zou dan noodzakelijkerwijs de exacte juistheid van deze leefregels moeten inzien, want ze waren met wiskundige precisie afgeleid uit de algemeen aanvaardbare axioma's. Tegen wis-

kunde en logische argumentatie valt niet te ageren, zo was uw gedachte, als ik u tenminste goed heb begrepen. Ik neem de methode van u over: een ethiek, nu gebaseerd op een logisch beredeneerd stelsel van natuurkundige en evolutionaire basisprincipes.

God als startpunt?

Ach ja, wij filosofen doen dat wel vaker. We beginnen vanaf een onbetwistbare waarheid (waar overigens ook in mijn tijd al felle twisten over werden gevoerd) en vervolgens bouwen we op dat fundament een compleet denksysteem, dat uiteraard even stevig is als het wiebelige fundament. Ga jij ook zo te werk, ook al doe je het een beetje anders dan ik?

René Descartes (1596-1650) deed dat met zijn vaste uitgangspunt 'Ik denk, dus ik besta', maar ook Ludwig Wittgenstein (1889-1951) volgde een soortgelijke procedure in zijn *Tractatus Logico-Philosophicus*. Zijn eerste stelling luidde: 'De wereld is alles, wat het geval is.' Daar is geen speld tussen te krijgen. Na deze vaststellingen begint dan het logische denkwerk en het opbouwen van een stelsel van logische gevolgtrekkingen. Ook aan deze twee denkers ben ik veel verschuldigd, net zoals aan u. Voor deze twee denkers zou het ook heel aantrekkelijk kunnen zijn om te beginnen met een alwetende, almachtige en genadige godheid die alle ethische leefregels dicteert, zo mogelijk gegraveerd in tafelen van de hardste en meest duurzame steensoort, maar dat deden zij niet. U gebruikte het wezen van de volmaakte God (substantie³) wel als startpunt, alhoewel men in de zeventiende eeuw uw leer goed meende te begrijpen: deze impliceert een feitelijk atheïsme, of althans de afwezigheid van een persoonlijke God die je via een min of meer dwingend of zeurend gebed voor je eigen karretje kunt spannen. Vergeef mij de vileine opmerking, maar u had uw *Ethica* misschien ook wel kunnen baseren op de volmaakte substantie en natuur, zonder God te noemen. Als u dat gedaan had, dan was u in uw tijd waarschijnlijk opgeknoopt aan de hoogste boom. Omdat u uitging van God = substantie = natuur, ging u ook uit van een volmaakte natuur, waar uiteraard geen evolutie aan te pas kwam.

Met alle respect, een probleem bij het gebruiken van gedachten van vroegere schrijvers zoals u blijft het ruimtelijke perspectief van uw tijd en daarvoor. De fysicus Nick Herbert schreef daarover in zijn boek *Elemental Mind*: 'Een van

de grootste fouten van de middeleeuwse filosofen was hun onderschatting van de omvang van deze fysieke wereld. Deze gezellige aarde, de zeven hemelse sferen, plus Dantes concentrische cirkels van de hel: dat was het hele universum in de middeleeuwse fantasie. Niemand had ooit kunnen dromen van andere zonnestelsels, laat staan andere sterrenstelsels en stofwolken, in een enorme ruimte met een diameter van miljarden lichtjaren. Ik geloof dat de moderne bewustzijnswetenschappers dezelfde middeleeuwse fout maken door de omvang en rol van het bewustzijn in dit universum enorm te onderschatten. Als het bewustzijn een fundamentele kracht is in de natuur, dan realiseren we ons misschien op een dag dat de kwantiteit en de kwaliteit van het waarnemende leven, dat deze ruimte bewoont, ver uitstijgt boven de fysieke pracht van het hele materiële universum.' Ook Darwin dacht dat er in het heelal maar één sterrenstelsel bestond en dat was ons melkwegstelsel. Evolutie van het bewustzijn komt in zijn theorie niet voor.

De eonenhypothese leidt tot de gedachte dat het bewustzijn in de evolutie van dit heelal een fundamentele en richtinggevende rol speelt. Die rol probeer ik te beschrijven, zo goed en zo kwaad als dat gaat. Deze visie heeft een diepgaande invloed op de ethiek (het kompas van de evolutie), die sterk samenhangt met ons gevoel voor schoonheid en ons ruimtelijke wereldbeeld. Het gaat dus om de evoluerende natuur als basis voor ethiek en over de evoluerende ethiek als kompas bij het varen door dit heelal.

Natuur als startpunt

Over het gebruik van God als startpunt zal ik mij wijselijk niet uitlaten. Er staat mij nog steeds helder bij wat er hier in 1672 in 's-Gravenhage met de gebroeders Johan en Cornelis de Witt is gebeurd. Het oordeel van het gepeupel hoeven we ons niet nog eens op de hals te halen. Jouw queeste lijkt mij een enorme opgave. Het zoeken naar ethische beginselen wordt aanzienlijk moeilijker als we ze niet zoeken in oude schriftelijke overleveringen, maar in de diepten van de natuur of in de diepste krochten van de menselijke geest, of zelfs in beide tegelijk. Begrijp ik goed, dat jij dat steile en glibberige padje wilt bewandelen?

Ja, dat is ook precies wat de eonische theorie doet. De diepste diepten van de natuur en de basis van de (menselijke) geest in deze theorie vallen samen in de eerste seconde van de oerknal, toen alle psychomaterie ontstond vanuit

een superheet en supergeconcentreerd plasma van lichtdeeltjes. Om het wat mysterieus te zeggen: de scheringdraden van de schoonheid zijn al ongeveer veertien miljard jaar oud en daarin vlochten de eonen de ethiek, het wat-nu-te-doen, vanaf de oerknal. Het schuitje met de inslagdraad, waar we allemaal in zitten (om even twee beeldspraken door elkaar te halen), is al onnoemelijk veel keren heen en weer geweest en zal dat tot in de verre toekomst blijven doen. De evolutie is nog lang niet ten einde. Daaruit volgt meteen al een voorlopige conclusie: er is geen eindige, statische, vastgestelde ethiek. Ethiek is een groeiend en steeds doorgaand evolutionair proces, waar we middenin zitten en zelf deel van zijn. Ook uw boek was dus een momentopname.

Actieve metaforen

We moeten ons toch wel afvragen wat de waarde, en zo mogelijk de eeuwigheidswaarde, is van al dit denkwerk. Is dit een ethiek van alle tijden of alleen maar voor vandaag en misschien morgen? Ik probeerde toch echt iets voor de eeuwigheid te schrijven. Probeer jij dat ook?

Uiteraard moeten we dit relativiseren. Vaak voel ik mij het aapje op de schouder van grote denkers, zoals u. Wat ik in dit boek opbouw is een *actieve metafoor*. Een actieve metafoor is een denkconstructie die de zintuiglijke indrukken filtert en omvormt tot een werkelijkheidsbeeld in mijn bewustzijn. Om te benadrukken dat deze metaforen geen passieve, alleen maar beschrijvende beeldspraken zijn, voeg ik er het woord 'actieve' aan toe, zoals dat ook wel gebeurt bij de term 'actieve informatie' (informatie die de wereld structuur geeft). Wat deftiger gesteld is een actieve metafoor een denkconstructie die de wereld van mogelijkheden om mij heen laat vervallen tot een werkelijkheidsbeeld in mijn bewustzijn en die omgekeerd vanuit mijn bewustzijn invloed uitoefent op de wereld van mogelijkheden. Het werkelijkheidsbeeld, geconstrueerd door een actieve metafoor, kan mij leiden naar het juiste gedrag, zo mogelijk via een goed begaanbaar en niet te missen pad met (ethische) richtingaanwijzers.

Ik introduceer het begrip *actieve metafoor*, omdat het ook bij het ontwikkelen en formuleren van een ethiek van wezenlijk belang is. In het kort: actieve metaforen dragen een houdbaarheidsdatum en ze zijn altijd gesteld in de taal en het begrippenkader van deze tijd. Ze hebben daarom altijd hun beperkin-

gen. Dat geldt dus ook voor deze gedachten over ethiek. Het gaat om normen en waarden voor het hier en nu. Het verleden moeten we daarbij uiteraard niet vergeten, omdat we anders alles weer opnieuw moeten bedenken, en de vorming van onze toekomst nemen we in toenemende mate zelf ter hand. Het ethische weefsel vanuit het verleden wordt zo de werktekening voor de toekomst, want dat is een vast kenmerk van ethische regels: ze zijn in principe geldig voor alle tijden, alhoewel ze voortdurend aan evolutie onderhevig zijn en blijven. De kwaliteit van deze werktekening hangt af van de juistheid van de beginselen. Voor een uitgebreide beschrijving van het begrip ‘actieve metafoor’ verwijst ik u naar mijn boek *Wat Darwin niet kon weten*.

Ethiek voor een nieuwe tijd

Na mijn dood heb ik nog de kans gekregen om voortdurend om mij heen te kijken. Daar werd ik niet altijd even vrolijk van, als ik zo vrij mag zijn. Aan het begin van deze nieuwe eeuw lopen jullie zo te zien op tegen de begrenzingen van de westerse expansiedrift en het egocentrisme. De grondstoffen raken weliswaar niet helemáál op, heb ik begrepen, maar worden wel steeds moeilijker bereikbaar. Rijkdom concentreert zich bij een klein deel van de wereldbevolking en de wereldarmoede wordt niet opgelost. Het aantal mensen met honger in de maag neemt zelfs toe. Dat was in mijn tijd ook al zo, maar nu loopt het de spuigaten uit. Eigenlijk is het een schande en een affront voor de menselijke intelligentie, dat dit in al die eeuwen nooit principieel verbeterd is. Wat kan een nieuwe ethiek daarin betekenen?

U hebt gelijk. Volgens mij is er in onze tijd meer dan ooit behoefte aan een nieuw ethisch fundament. Deze wereld staat voor grote en fundamentele keuzevraagstukken, die stuk voor stuk ethisch van aard zijn. Meer dan een miljard mensen moet in onze tijd zien rond te komen van zegge en schrijve één dollar per dag, gerekend naar wat je daar in de VS voor kunt kopen: een kleine hamburger, een krant of een kort ritje met de bus. Dat is, vergeleken met de westerse welvaart, simpelweg niet eerlijk. Het is de schande van deze mensheid, laat daarover geen enkel misverstand bestaan. Sommige crisisdenkers constateren in deze tijd dat er een economische crisis is, een klimaatcrisis, een grondstofcrisis, een voedselcrisis, en wat er nog meer aan crisissen is te bedenken, maar in feite is er maar één probleem, het ethische probleem. Dat probleem valt uit te drukken in hebben of niet hebben, in een ecologische voetafdruk, in

honger of overvloed. Dat leidt tot de cruciale vraag: wat moeten wij doen en hoe herkennen we het goede?

Als er iets is wat in onze tijd weer met verve opnieuw naar voren gebracht moet worden, dan is dat wel een ethiek voor alle mensen op deze aarde, gebaseerd op een nieuwe evolutionaire visie, zodanig dat we het menselijke pad weer zien als een deel van een veel langere historie van bewustzijnsevolutie. U gaf daarvoor het lichtende voorbeeld, waarvoor mijn dank en respect. In tegenwoordige termen zou ik dat misschien wel het eonisch spinozisme kunnen noemen, bij wijze van eerbetoon. Dat behelst een overlevingsstrategie en een welzijnsstrategie voor alle mensen en alle natuur, waarin de eonische geestelijke evolutie niet alleen een plaats krijgt, maar zelfs een plaats op de bestuurdersstoel.

Nou, aan de slag dan! Laat maar eens wat zien.